

ז. "שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר... להתאבל יותר מדאי אי אפשר" – על האיזון הדק באבלות על החורבן

הכוונה ללימוד

המתח בין החיים שממשיכים כרגיל ובין האבלות על החורבן שהיה, הוא מתח בין עבר להווה. האם הפניית שני הכוחות הללו לעבר העתיד יכול לפתור את המתח הזה?

מקורות

תוספתא סוטה טו, י-טו (מקבילה בבבלי בבא בתרא ס, ב)

י. אמר רבי ישמעאל (בכ"ע: רשב"ג, בבבלי: ר' ישמעאל בן אלישע): מיום שחרב בית המקדש דין הוא שלא לאכל בשר ושלא לשתות יין, אלא שאין בית דין גוזרין על הצבור דברים שאין יכולין לעמוד בהן.¹ הוא היה אומר: הואיל ועוקרין את התורה מבינותינו נגזר על העולם שהוא שמם שלא לישא אשה ושלא להוליד בנים ושלא להקים שבוע בן עד שלא שיכלה זרעו של אברהם מאליו. אמרו לו: מוטב להן לצבור שיהו שוגגין ואל יהו מזידין.

יא. משחרב הבית האחרון רבו פרושין בישראל שלא היו אוכלין בשר ולא שותין יין. ניטפל להן רבי יהושע, אמר להן: בניי מפני מה אין אתם אוכלין בשר? אמרו לו: נאכל בשר שבכל יום היה תמיד קרב לגבי מזבח ועכשיו בטל. אמר להן: לא נאכל. ומפני מה אין אתם שותין יין? אמרו לו: יין נשתה שבכל יום היה מתנסך על גבי המזבח ועכשיו בטל. אמר להם: לא נשתה. אמר להם: אם כן לחם לא נאכל שממנו היו מביאין שתי הלחם ולחם הפנים, מים לא נשתה שמהן היו מנסכין מים בחג, תאנים וענבים לא נאכל שמהם היו מביאין בכורים בעצרת. שתקו.

יב. אמר להם: בניי להתאבל יותר מדיי אי אפשר, ושלא להתאבל אי אפשר, אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד ומשייר דבר מועט זכר לירושלם; יג. עושה אדם צרכי סעודה ומשייר דבר מועט זכר לירושלם; יד. עושה אשה תכשיטין ומשיירת דבר מועט זכר לירושלם; שנאמר: "אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני. תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי" וגו' (תהילים קלז, ה-ו). טו. וכל המתאבלים עליה בעולם הזה שמחים עמה לעולם הבא, שנאמר: "שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה" וגו' (ישעיהו סו, י).²

הכוונה לכתיבה

"האבכה בחודש החמישי הנזר כאשר עשיתי זה כמה שנים" (זכריה ז, ג)
כיצד משפיע לימוד זה (וסדרת המפגשים כולה) על ה'תשעה באב' שלך, ועל היחס הכללי שלך למציאות של החיים שלנו בזמן חורבן הבית?

¹ בכ"י ערפורט: הוא היה אומר הואיל וגוזרין עלינו שלא ללמוד תורה נגזור על ישראל שלא ישאו נשים ונמצא ישראל שמם וזרע אברהם כלה אלא הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין.
בבבלי: ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגזרת עלינו גזירות רעות וקשות, ומבטלת ממנו תורה ומצות, ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן ואמרי לה לישוע הבן, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו, אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

² בכ"י ערפורט: כל המתאבל על ירושלם זוכה ורואה בשמחתה שנאמר: "שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה".

אביה איזנשטיין

האבכה בחודש החמישי
הירפאו המים
את ביצת המלח הצורב
שעשיתי זה כמה שנים

היהפכו הדמעות
שעל סלע העוללים
לנהרות בבל
הסובבים את הגן
ואת הזהב
ואת אבן הבדולח

אולי מוטב לי שאהיה שוגג
שלא אעמוד על דבר שאיני יכול לעמוד בו
שארפה מהמים
שאשכח
רק קצת
את ירושלים
שאשכח ימין חילי

ואז בהיסח הדעת יבוא המשיח
ואזכה להעלות על ראשי
ירושלים
של זהב

יהושע מרק

תשהה בעב
אל תתעלם ממנו
אל תאכל בשר, ותשתה יין, ותשתה, ותשכח.
תן לטיפות ולדמעות לטפטף אליך.
אל תעלם, אל תיתן לטבוע בטבע, ובים הדמעות
אל תיתן לענן שלי להפוך לאטום כסיד, ומר, ושחור,
עזור לי לזכור, ענן כסוף, ברק פולח
שְׁעָה באב

דוד פיאלקוף

האבכה בחודש החמישי?
האמת היא
שמזמן הפסקתי לבכות.
מה אעשה בחודש החמישי?
האמת היא
שאין לי מושג

כל שנה מגיעים ימי בין המצרים
תשעת הימים
שבוע שחל בו
תשעה באב

מנסה לעבור אותם כמה שיותר מהר
והם,
כאילו להכעיס
נמשכים להם לאטם
ימים ארוכים
מעיקים
מדכדכים
נמרחים

תשעה באב הוא גזירה
שאין הציבור יכול לעמוד בה
ואני,
מוטב לי לשכוח קצת
להיות שוגג

אולי אעשה זכר לתשעה באב
אתקשט בחזרה בעדיי
אבנה בית גדול
אתקין לי שם סעודה גדולה
ואשייר דבר מועט
זכר לחורבן

אם אשכחך החורבן תשכח ימיני...
אם לא אעלה את זכרך על ראש שמחתי
בעת נשיר את שיר ה'
בבית המקדש הבנוי בירושלים
אמן

שלמה ספיבק

חשיפה אמיתית – מחריבה, היא שוברת מוסכמות והנחות יסוד.
לימוד פנימי – מעמיד את האדם על מקומו, מראה לו בבירור את המציאות.
גילוי – מוביל לחסימות, מציב חומות.
האסון יכול להמשיך להתגלגל, להתפתח לאט לאט, חלקי החיים מתפרקים אחד אחד.
הדרך מיטשטשת ואי אפשר אפילו לסטות ממנה יותר, אין עוד ראש שאפשר לערוף ולעורר בו כפרה.
ממש אפשר לצאת מכלל שליטה. החוצפה גוברת, המחירים עולים, יקר מדי לחיות את מה שממילא
כבר איבד כל עניין.
מרוב פרושים גם ללחם ומים כנראה יש טעם מפעם שלא משאיר את האדם כי אם בשתיקה.
ואחרי ככלות הכול – מכוח האינרציה – צריך יהיה להפסיק גם עם זה, לדאוג לכיליון העצמי, למחות
כל זכר. רק לא לחשוב שוב על התמונות האלו ועל הציורים שהדביקו לנו במחזורי התפילה כדי
שנתחבר למה שהיה. רק לא להסתפק במבנים צרים שאנו נכנסים אליהם ומפארים אותם.

ומה יעשה כל המחפש אמת? כל המבקש נחמה? האם לא עדיף פשוט לשכוח – לברוח?

והיה ביום ההוא – ניבאו הנביאים, ואנו – ביום הזה – צריכים אולי לחפש את 'ההוא' הנוכחי, להגיע
אל 'ההוא' העתידי, לוותר על 'ההוא' מהעבר.

אי אפשר יותר מדי, אי אפשר בלא כלום.

אחרי השבירה המוחלטת נאסוף את כל השאריות, החתיכות והחלקים השונים יתקבצו אל יסודות.
במבנה שלנו נשאיר מעל הפתח עדיין חלק חשוף וגלוי של אבל וכאב אשר יובילו אותנו אל שמחה
שלמה במקום המחודש והבלתי ידוע.